

GAËL FAYE

JAKARANDA

SUOMENTANUT EINARI AALTONEN

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.
Text and data mining prohibited.

Kustantaja omistaa kirjan Einari Aaltosen (1972–2025) muistolle.
Kiitos sanoista, suomennoksista.

FILI - Kirjallisuuden vientikeskus on tukenut kirjan kääntämistä.

Taike on tukenut teoksen suomentamista.

Kirjailija kiittää Catherine Nabokovia,
joka auttoi tämän kirjan julkaisemisessa.

Ranskankielinen alkuteos: *Jacaranda*

© Éditions Grasset & Fasquelle, 2024

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Otava 2026

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-51612-5

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2026

Umugwanezalle, Isimbille ja Ikirezille

STELLA OLI KIIREHTINYT puutarhaan. Hän oli nähnyt, kuinka se luhistui. Hänen ystävänsä, lapsuutensa, maailmansa. Viidakko-veitsimiehet kiilsivät hiestä, ja he olivat likaisia ja tyytyväisiä itseensä. Hän oli kiljaissut kauhusta ennen kuin vajosi polvilleen nurmikolle käsi vatsalla ja kasvot tulella.

Sinä päivänä Stella vietiin hoitoon.

Lääkäri puhuu hänen äitinsä kanssa sairaalan käytävällä. Lääkäri mainitsee traumaperäisen stressin. Äiti naurahtaa hermostuneesti. ”Tuo lapsi ei ole eläessään kokenut mitään ikävää, eikä häneltä ole koskaan puuttunut mitään. Tohtori, mitä te oikein tarkoittatte?” Seuraavaksi lääkäri kysyy, onko Stella kansanmurhasta eloon jäänyt. Mutta hän saa tuskin sanottua lauseen loppuun, kun hän näkee syntymäajan lomakkeessa. Stella on kaksikymmentäyksivuotias. Äiti purskahtaa nauruun – Stella on aina pitänyt tuosta helkkyen soljuvasta naurusta. Äiti vakavoituu, jottei vaikuttaisi epäkunnioittavalta ja vahvistaa tyynesti, että Stella on syntynyt kauheuksien jälkeen.

Seuraavina öinä Stellan on vaikea saada unta. Osastolla itketään pitkiä toveja, voihkitaan ja huudetaan lakkaamatta. Viereisessä huoneessa on levotonta. Rapinaa. Kirskettä. Nitinää. Aamulla sairaanhoitaja kertoo, että viereisen huoneen potilas on iätön mies, joka on ollut potilaana jo monta vuotta. Päivisin mies istuu tuolilla ikkunan ääressä. Öisin hän tömistele lattialla ja kuopii huoneensa seiniä. Stella ei saa unta, ja ahdistus palaa mieleen väkevänä ja viiltävänä. Hän tuijottaa pimeässä kattoa, tarkkailee gekkojen nykiviä liikkeitä ja kuulostelee seinänviertä seuraavan torakkamiehen rapistelua. Sairaala on yölaiva, johon

nousee ihmisyyttä syöverin pohjalta, jälleenrakentamisen hiil-tyneitä rankoja, perhesiteiden puristuksessa uupuneita, sosiaalisen paineen lannistamia ja inhimillisestä komediasta tarpeeseen saaneita. Mutta ennen kaikkea täällä on turtia varjoja, jotka pyytävät anteeksi olemassaoloon, pimeässä harhailevia sieluja, parantumaton tuskaa potevia ja painajaisista kärsiviä ihmisen kuoria.

Lääkäri jatkaa kyselemistä. Hän toivoo Stellan puhuvan, hän haluaa ymmärtää, mistä Stellan tila johtuu. Stella ei uskalla sanoa mitään. Kokemus on opettanut häntä nielemään tunteet ja valuttamaan kyynleet vatsaan. Lääkäri ei anna periksi, mutta Stella sulkeutuu kuoreensa. Sydän on salaisuus. Kuinka Stella voisi kertoa lääkärille, että kaikki johtuu puusta? Hänen puustaan.

Puu on hänen ystävänsä, lapsuutensa ja maailmansa.

Hänen jakarandansa.

1.

1994

SODAN TAKIA! EN tiedä, miksi vastasin ”sodan takia”, kun puolustustani käsiteltäväksi valmisteleva kouluneuvoston jäsen Sophie kysyi, miksi edellisen lukukauteni arvosanat olivat niin surkeita. Hän tivasi: ”Sodan?” Toistin: ”Niin, sodan.” En aikoinut myöntää, että olin vain laiskotellut, että olin pelkkä haihatteleva ja rockia kuunteleva pinnari. Piti keksiä vakuuttava selitys, jota ei voisi mitenkään todentaa ja joka saisi kouluneuvoston liikkuttumaan. Olisin voinut väittää, että olen vakavasti sairas, että minulla on syöpä tai sydämen vajaatoiminta, mutta sitten minun olisi täytynyt esittää lääkärintodistus. Olisin voinut myös sanoa, että vanhempani olivat juuri eronneet, mutta puolella luokan oppilaista oli sama tilanne, eikä se estänyt heitä saamasta kellovöllisiä arvosanoja. Niinpä minä sen kummemmin miettimättä täräytin, että ongelmani johtuivat sodasta äitini kotimaassa. Älytön valhe kävi minulle lopulta kalliiksi! Mutta mitä enemmän mietin, sitä uskottavammalta tarina kuulosti. Yhteenotoista oli puhuttu jo monta viikkoa, ja uutisissa oli näytetty ahdistavia ja järkyttäviä kuvia. Vaikka kyseessä olivat kaukaiset tapahtumat vieraassa maassa, siinä vaiheessa kaikilla oli niistä jonkinlainen käsitys. Maalasin leveällä pensselillä ja panin omiani: sodan kauhut, surun musertama äitini, isäni painajaiset, vaikeuteni

keskittyä kunnolla koulutyöhön. Sophie kuunteli minua silmät kyynelissä. Kouluneuvoston kokouksessa hän puolusti minua ja teki tunnekylläisesti selkoa selityksistäni, ja ällistyneet opettajat päättivät vähän harkita ennen kuin päättäisivät kohtalostani.

En ollut tullut ajatelleeksi, että koulu kutsuisi paikalle vanhempani. Lankesin omaan ansaani. Istuin rehtorin kansliassa isän ja äidin välissä pää painuksissa sillä välin kun luokanvalvoja luki ääneen edustajani selontekoa. Tuijotin jalkaani, joka vispasi vimmatusti pöydän alla. Tapaamisesta poistuessamme ja ollessamme vielä koulun alueella isäni suolsi minulle nöyryyttävän läksytysryöpyn hilpeän oppilasjoukon kuullen. Kaikkein piinaavinta oli kuitenkin kohdata äitini mykkyys. Hän pysyi vaiti niin kuin aina. Hän tyytyi vain tuijottamaan minua ikuisuudelta tuntuvan tovin. Hänen katseensa huokui halveksuntaa, ja minun teki mieli vajota iäksi maanrakoon. Seuraavalla viikolla sain todistuksen. Huomioita-kohtaan luokanvalvoja oli kirjoittanut napakasti: ”Kun valhe paljastuu, luottamus on mennyt.” Ei ollut mikään yllätys, että jouduin käymään kuudennen luokan uudestaan.

Sinä keväänä Ruanda ilmestyi elämäämme ensimmäisen kerran. Äiti ei ollut koskaan kertonut kotimaastaan. Kaikki oli alkanut vuonna 1973 hänen saavuttuaan Ranskaan. Hän ei maininnut ikinä perhettään, hän ei kertonut mitään lapsuudestaan eikä hänellä ollut yhtäkään valokuvaa nuoruudestaan. Olin varmasti lapsena kysynyt, missä hänen kotimaansa ja vanhempansa – tuntemattomat isovanhempani – olivat. En muista äidin vastauksia. Äitini menneisyys oli lukitun oven takana. Hän ei myöskään kuunnellut ruandalaista musiikkia, hän ei laittanut sikäläisiä ruokia eikä laulanut minulle tuutulauluja äidinkielellään. Kotonamme ei ollut yhtäkään eksoottista esinettä, eikä meillä käynyt koskaan yhtäkään ruandalaista tuttavaa. Minun mielestäni olimme tavallinen ranskalainen perhe. Äiti ei tietenkään pystynyt salaamaan ihonväriään, ja säännöllisin väliajoin

itsepintaiset kysymykset, viattomat huomiot ja osoittelevat vihjailut johdattivat ajatukset hänet kaukaiseen kotimaahansa, josta hän ei puhunut ja jota hän ei tunnustanut. Hän piti sitkeästi pintansa. En muista hänen kertaakaan valittaneen kokemastaan tai älähtäneen kohtaamastaan rasismista. Hämmästyttävintä oli se, että hän puhui ranskaa ilman minkäänlaista korostusta. Ihmiset hämmästyivät ja onnittelivat häntä kuullessaan, ettei hän ollut syntynytään täältä. Korkeintaan hän joskus sekoitti hassusti maskuliinin ja feminiinin, ja väsyneenä hän saattoi lausua I-kirjaimet ärrinä. Isä vakuutti, ettei heidän kahden erilainen hipiä ollut koskaan häirinnyt häntä. ”Rakkaus ei tunnusta väriä”, hän totesi usein. Hän lausui sanat yleisesti ja julisti, ettei edes huomannut, minkä värinen iho äidillä oli. Äiti vaikeni lähes täysin juuristaan, joten melkein unohdin, että hän oli syntynyt ja kasvanut muilla mailla. Kun sitten kerran yllätin hänet puhumasta puhelimesta kinjaruandaa ja kuulin hänen käyttävän sujuvasti tuota minulle tuntematonta kieltä, jähmetyin tyrmistyksestä. Minulle ei milloinkaan selvinnyt, kenen kanssa hän puhui. Kun kysyin asiasta, äiti väisteli ja mainitsi ”vanhat tutut” tai ”kaukaiset Brysselin-sukulaisensa”. Vakoilin äitiä puheluiden aikana. Hänen suhtautumistapansa, äänenvaihtelunsa, olemuksensa ja jopa kädenliikkeensä tekivät hänestä silloin tyystin eri ihmisen ja loivat hänelle arvoituksellisen auran, joka vaivasi minua syvästi. Kun tarkastelin äitiä uudenlaisena ruumiillistumana, minuun iski hetkiseksi epämukava tunne. Aivan kuin en olisi tiennyt mitään henkilöstä, jonka kanssa olin elänyt koko ikäni. Kauhea tunne, etten tuntenut tätä naista. Oma äitiäni.

Ruanda tuli elämäni television kautta, ja meillä vastaanotin oli ruoka-aikaan aina auki. Kun uutistenlukija ensimmäisen kerran puhui Ruandasta, käännyin vaistomaisesti äidin puoleen innoissani ja melkein tyytyväisenä siitä, että televisiossa viimeinkin kerrottiin hänen synnyinmaastaan. Äiti ei ollut reagoinut

mitenkään, vaan hän keskittyi täysin ruudulla näkyviin kuviin. Levottomuuteni huomattessaan isä oli suunnannut minuun kiusaantuneen ja varoittavan katseen. Lähetyksen päätyttyä olin turhaan odottanut äidin reagoivan jotenkin. Sama näytelmä toistui lähes joka ilta. Monen kuukauden ajan lautasillemme vyöryi kuvia kuolemasta, väkivallasta ja pakenevista ihmisistä. Ennen lähetyksen alkamista kuuluttaja varoitti aina kuvista, jotka voisivat järkyttää herkkiä katsojia. Pysyimme vaiti kaukaisien julmuuksien äärellä katse ruutuun liimautuneena. Olimme kuin patsaita, haarukkamme jähmettyivät kesken liikkeen. Sen jälkeen kuuluttaja jatkoi muihin uutisiin. Hetken oli hiljaista ennen kuin arki jatkui entisellään: isä kaatoi itselleen lasin viiniä, äiti pippuroi tarmokkaasti perunamuusia ja minä pilkoin vaivalloisesti pihviä yrittäen saada mieltäni piinaamaan jääneet kauhunäkymät kaikkoamaan. Meillä herkkyyys nieltiin kuin suullinen hiljaisuutta. Sain siitä hyvästä ankaria vatsanpuruja.

Muistan, kuinka makasin tuntikausia kippurassa sängysäni otsa hiessä ja kipeää vatsaani pidellen samalla kun odotin, että kivistys helpottaisi; muistan, kuinka viruin huoneesani loppuiltapäivästä ja tuijotin seinällä hiipuvaa, muuntuvaa ja lepattavaa varjoa, joka katosi auringon laskiessa ja illan hämärtyessä. Riuduin tuntikausia paikoillani, ja jostakin selittämättömästä syystä minusta tuntui siltä, että minun täytyisi olla kärsivällinen, että minusta oli määrä tulla jotakin, mistä en vielä tienänyt mitään ja että kaukaisuudessa väikkyi jotakin sanomatonta, mikä odotti minua tyyneästi ja herpaantumatta.

2.

ODOTIN KESÄLOMAA, RENTOUTTAVINTA aikaa vuodesta. Joka vuosi matkustimme länteen, Atlantille. Määränpäässä, saarella, rannat olivat pitkiä ja siellä nökötti pieni valkoinen talo, jonka ikkunaluukut olivat pastellinvihreät. Vietin loman äidin, isän ja isänpuoleisten isovanhempien seurassa. Isällä ei ollut sisarusia, ei myöskään hänen isällään, vaan olimme kaikki ainokaisia. Sinä kesänä olin kaksitoistavuotias, ja olin koko ikäni elänyt aikuisten ympäröimänä. Isoisällä oli purjevene, jolla lähdimme aamuisin miesten kesken narraamaan makrilleja ja harjoittelemaan Neitsyt Marian taivaaseenottamisen päivän regattaa varten. Iltaisin aterioimme puutarhan syressien varjossa aikuisten juodessa viileää roseeta ja minun lipittäessäni litra-kaupalla kuplivaa sitruunavettä. Lenseä tuulenviri tuntui vilvoittavalta kesähelteellä. Lomalaisten kansoittamassa kylässä kuului juopunutta naurua ja kaukaista keskustelunsorinaa aterimien kilistessä yhteisissä puutarhoissa, ja jossakin lähistöllä saksofonisti pinnisteli soittaessaan John Coltranen ”My Favorite Thingsin” teemaa samaan aikaan kun dynamopyörien kellot kilahtelivat puutarhan perällä sijaitsevan matalan kivimuurin takana. Kahvitarjoilun tullen ja valon vielä langetessa pöytään minua rauhoitti tietää, että rannan päässä saaren länsikärjessä Baleinesin majakan kohdalla oranssinkarvainen aurinko valmistautui painumaan mereen ja herättämään maailman toisen puoliskon. Juuri siihen aikaan illasta me viisi suuntasimme aina

kansallispäivänä 14. heinäkuuta verkkaisin askelin suolalammi-koille katsomaan perinteistä ilotulitusta. Se oli yksi harvoista tapahtumista, joissa leirintäalueen kesälomailijat ja kylän porvarisperheet viettivät aikaa toistensa seurassa.

Sinä iltana olimme väenpaljoudesta huolimatta löytäneet vapaan paikan louhikosta ja ympärillämme lasten leikit äityivät raisuksi remuamiseksi. Isoäiti kääntyili puolelta toiselle ja tarkasteli väkijoukkoa silmin nähden turhautuneena.

– Hirveästi väkeä! Katsokaa! Tuonne saakka.

Käänsimme päätämme yhtä aikaa kuin joukko vartiossa jökötäviä nelisormimangusteja. Sitten isoisa lausahti filosofiseen sävyyn:

– Sellaista se on, Geneviève. Turha haikailla aikaa, jolloin tänne piti tulla lautalla. Sillan myötä saarelle on tullut enemmän väkeä. Niin se menee, kehitys kehittyi...

Isoäiti alkoi saman tien nauraa kihertää ja lausahti kujeilevasti:

– Jaaha, eläköitynyt insinööri näköjään puolustaa luomustaan! Kulta, kyllähän me tiedämme, kuinka ylpeä olet sillastasi. Vaan ovatko ainaiset ruuhkat varsinaisesti mitään kehitystä?

Isovanhempieni välit olivat hellän kiusoittelevat, mikä sai heidät vaikuttamaan kinastelevilta ja hassuttelevilta teineiltä. Heidän rinnallaan omat vanhempani näyttivät tyyniltä. He eivät koskaan korottaneet ääntään ja he olivat kaikesta yhtä mieltä, niin minun koulutuksestani, poliittisesta vakaumuksestaan, iltaisin katsottavista tv-ohjelmista kuin sunnuntain shoppailukierroksella Ikeasta ostettavasta nojatuolistakin. Ja jos heillä oli joskus eripuraa, he sopivat kiistansa rauhallisesti ja hillitysti. Aivan kuin he eivät olisi halunneet häiritä toistensa kevyttä unta, vaan olisivat pyrkinneet olemaan mahdollisimman rauhallisia, jottei toinen häiriintyisi. Harmonisen ulkokuoren alla heidän parisuhteensa oli ankea ja totinen.

Vanhempieni kasvot olivat riutuneet, ja he olivat aamusta asti

haukotelleet yhtenä. Olimme saapuneet edellisenä päivänä nuutuneina ajettuamme seitsemän tuntia heinäkuisessa pätsissä ruuhkien keskellä. Alennusmyyntien takia äiti oli pitänyt valmisvaatepuotinsa auki myöhään lähtöä edeltäneenä päivänä, ja isä, joka toimi pankissa keskijohdossa, oli viimeksi kuluneet kolme kuukautta rehkinyt kovasti saatuaan ylennyksen, jonka vastaanottamista hän tuntui katuvan katkerasti. Minulla puolestaan oli tuskainen olo, koska isovanhempani eivät olleet vielä kysyneet kouluvuodestani, ja toivoin, etteivät he ottaisi asiaa puheeksi isän ja äidin kuullen. Isoäitiä kiinnosti kuitenkin eniten kuulla äidin mielipide tyystin toisesta asiasta:

– Venancia, kotimaastasi kuuluu hirvittäviä uutisia. Verilöylyjä. Ja nyt ihmisparkojen täytyy paeta suin päin, ja kolera ja kuumetaudit leviävät. Se on... niin... mitä mieltä sinä olet siitä kaikesta?

Olin ällistynyt. Isoäiti esitti äidille suoran kysymyksen Ruan-dasta! Hän ja isoisä eivät koskaan kysyneet mitään suoraan. Kun isä oli esitellyt äitini vanhemmilleen, he olivat järkyttyneet. Heidän poikansa seurusteli afrikkalaisen kanssa! He eivät olleet rasisteja, mutta... että miniä olisi tummaihoisen. Ja kun he olivat ymmärtäneet, että suhde oli vakava eikä mitään ollut tehtävissä, he olivat sopeutuneet tilanteeseen ja vuosien mittaan hyväksyneet äitini niin, että rakastivat häntä kuin omaa tytärtä. He eivät kuitenkaan olleet kiinnostuneita äidin elämästä ennen Ranskaa – ehkä häveliäisyyttään tai luultavammin ihan vain pelkkää välinpitämättömyyttään. Tarvittiin siis satojatuhansia kuolonuhreja, miljoonia pakolaisia, lukemattomia lehtiartikkeleita ja monen monta television uutiskatsausta ennen kuin tämä yksinkertainen kysymys viimein esitettiin. Se oli ennenkuulumatonta. Tunsin pulssini kiihtyvän. Odotin kuumeisesti äidin vastausta.

– No, eihän siinä ole mitään uutta. Verilöylyjä on ollut jo pitkään. Niiden juuret ovat syvällä...

– Niin, voin kuvitella. Tällä kertaa mittasuhteet ovat kuitenkin... Tarkoitin... öö... heimojen välinen sota... En koskaan muista osapuolten nimityksiä, keitä he taas ovatkaan? Tutuja ja tsitsejä?

– Hutuja ja tutseja, Geneviève! isoisä puuttui puheeseen vaimonsa tahdittomuudesta nolostuneena. – Heistä on puhuttu päivittäin jo kolme kuukautta. Luulisi sinun jo muistavan. Hutut ja tutsit! Eikä nimityksillä viitata heimoihin, vaan etnisiin ryhmiin.

– Aivan, juuri niin, hutut ja tutsit, isoäiti sanoi loukkaantumatta. – Enää ei ole oikein selvää, ketkä ovat hyviä ja ketkä pahoja. Meno on barbaarista. Viidakkoveitset heiluvat... Naisia ja lapsia surmataaan... Käsittämätöntä...

Isoäiti näytti liikuttuneelta, epäröivältä ja vaivaantuneelta etsiessään epätoivoisesti sanoja, joilla ilmaista tunteita tukalassa tilanteessa.

– Anteeksi, Venancia. Ei pitäisi puhua tästä tragediasta, kun on tarkoitus rentoutua. Ajattelen sinua tätä nykyä usein, kun kotimaastasi kuuluu niin kauheita uutisia. Luojan kiitos, ettei sinulla taida olla siellä enää sukulaisia.

– On minulla siellä sukulaisia, äiti vastasi tyyneästi.

Isoäiti näytti nolostuneelta, aivan kuin hänelle olisi sattunut kömmähdys. Hän käänsi katseensa sivuun. Olin äimistynyt kuullessani, että äidillä oli Ruandassa sukua, josta hän ei ollut koskaan kertonut.

– Äiti, ei kiusata Venanciaa tänä iltana näin ikävillä asioilla, isä vetosi.

– Philippe on oikeassa, isoisä jatkoi kuin loppukaneetiksi. Sitten hän kääntyi minuun päin.

– No, Milan, miten sinun kouluvuotesi sujui?

Vartaloni jäykistyi ja vanhempani tuntuivat jähmettyvän niille sijoilleen. Onnekseni pelastuin viime tingassa, sillä yhtäkkiä musiikki alkoi soida ja ensimmäiset ilotulitteet paukahdella.

Vaikenimme ja jäimme lumoutuneina seuraamaan näytöstä. Musiikki pauhasi dramaattisesti, räjähdykset kivistivät korvia ja yleisö hihkui ihastuksesta rakettien kukittaessa taivaan. Ruudinkatku sekoittui liejun ja jodin hajuun. Suolalammikot leimuisivat rakettien monivärisessä, jatkuvasti muotoaan ja voimakkuuttaan muuttavassa räiskeessä. Loppuhuipennuksen tullen isä äkkäsi liekkejä vastapäisellä rannalla. Kuivaan heinikkoon pudonneet kipinät olivat saaneet tulen leimahtamaan. Alati ahnaammin palava roihi valtasi alaa sitä mukaa kun mantereelta puhaltava tuuli yltyi. Palokunnan saavuttua paikalle lomanviettäjät evakuoitiin kiireesti.

Myöhemmin, keskellä yötä, heräsin kitkerään savunhajuun ja palomiesten huutoihin, jotka kantautuivat kivimuurin takaa parin metrin päässä talostamme. Nousin yskien sängystä sulkemaan raolleen jääneen ikkunan. Näin huoneestani, kuinka suolalammikoista kohosi korkeita lieskoja. Näky oli kaunis ja kauhistuttava. Sitten huomioni kiinnittyi häneen. Keskellä puutarhanurmea seisoj paljain jaloin ihmishahmo, jolla oli yllään valkoinen yöpaita. Arvoituksellinen siluetti erottui liekkien häilyvässä loimussa.

Oli heinäkuu vuonna 1994. Samalla hetkellä kun tuijotin äitiäni, joka seisoj selin minuun tarkastelemissa liekkimerta, hänen synnyinmaassaan oli loppumaisillaan kansanmurha, josta en tiennyt yhtään mitään.

3.

KESÄ OLII LOPUILLAAN, ja pian pitäisi mennä taas kouluun. Vanhempani eivät olleet sanoneet mitään etukäteen. Lapsi seisoi keskellä olohuonetta. Pieni hintelä poika, jolla oli pelästynyt katse. Paksu side peitti osan hänen paljaaksi ajellusta päästään. Hän oli pahasti hämillään, ja äiti puhui hänelle kinjaruandaa, yritti rauhoitella häntä. Pojan kasvojen tasolle kyykistyneenä äiti osoitti sormellaan minua. Erotin etunimeni äidin lausumien, ja minulle käsittämättömien sanojen joukosta. Sitten äiti sanoi: ”Milan, tässä on Claude, sisarenpoikani.” Olin ihmeissäni. Isä seisoi sivummalla ovensuussa käsivarret ristissä. Myös hän näytti hämmentyneeltä. Äiti lisäsi: ”Hän on taittanut pitkän matkan ja on nyt lopen uupunut. Autahan meitä majoittamaan hänet huoneeseesi. Levitetään tähän hätään patja lattialle.” Äiti viittilöi meitä seuraamaan häntä. Isä sanoi jäävänsä keittiöön laittamaan päivällistä.

Huoneeni oli ullakolla, ja kesäisin siellä oli kuuma kuin pätsissä ja talvisin jääkylmä. Kotiimme äkisti ilmestynyt poika ja minä seurasimme äidin hääräilyä paikoillamme seisten. Äiti siivosi sotkuni häthätää, hän sijasi sänkyyni, siirteli vaatteitani kaapissa tehdäkseen tilaa Clauden pukimille: kaksi t-paitaa, alusvaatteita ja housut. Poika pysytteli äidin vierellä ja heilutteli hämillään käsiään. Tulokas katsoa tapitti kaikkea tiiviisti ja liimautui äitiin kuin simpukka rantakallioon. Ollakseni hyödyksi otin komerosta pienen patjan, jolla olin nukkunut lapsena, ja

levitin sen sänkyyni viereen. Kun kaikki oli valmista, äiti kääntyi kädet lanteilla meihin päin. Huomasin hänen olevan neuvoton. ”No niin... Claude ei puhu ollenkaan ranskaa, joten sinun täytyy opettaa häntä”, äiti sanoi surullisesti hymyillen. Sitten hän taisi sanoa saman Claudelle. Kun tämä ei reagoinut mitenkään, äiti toisti sanansa kysyvään sävyyn. Poika nyökkäsi ujosti. ”Nyt voitte tutustua toisiinne rauhassa. Menen auttamaan isää. Huikkaamme sitten, kun ruoka on valmista.”

Äiti poistui, ja Claude säpsähti hieman. Hän seisoి keskellä huonetta kuin apua anova eksynyt sielu ja tuijotti äidin sulke-maa ovea. Sitten hän kääntyi hyvin hitaasti ikkunaan, josta näkyi kaistale kullanhoidoista taivasta. En tiennyt mitä tehdä. Tilanne oli kiusallinen, joten lausuin hänen nimensä ensimmäisen ker-ran. Hän näytti poissaolevalta, tuijotti ulos ikkunasta eikä lii-kahtanutkaan. Toistin kuuluvammin: ”Claude. Claude.” Lopulta hän lopetti ulos tuijottamisen. Taputin sänkyä, elehdin häntä istuutumaan viereeni. Hän astui lähemmäs ja istui patjan reu-nalle mahdollisimman kauas minusta. Hän alkoi taas tuijot-taa ulos ikkunasta. Tunnelman keventämiseksi päätin laittaa soimaan musiikkia. Valitsin CD-levypinosta *Best of Queenin*. Kokeilin turhaan suosituimpia kappaleita ”Another One Bites the Dust”, ”Don’t Stop Me Now” ja ”Bohemian Rhapsody”: hän ei liikahantukaan. Kokeilin toista strategiaa. Vaihdoin CD:tä, laitoin äänen täysille, ja kaiuttimista alkoi kuulua Rage Against the Machinen levoton kappale. Rumpujen päristessä kuuluvasti hyppäsin sängylleni ja sieltä loikkasin työpöydän tuolille tar-joillakseni hänelle hillittömän ilmakitaraesityksen, bravuurini. Toivoin hänen vähän rauhoittuvan, heittäytyvän kanssani hou-reiseen hurmioon, mutta hän tyytyi vain tuijottamaan minua järkähtämättä. Pyörähdin paikoillani ympäri, kierähdin lattialle imitoiden liukuvaa bassoriffiä ja maton päällä polvillani raviste-lin villisti päätäni. Välillä ojensin hänelle kättä houkutellakseni hänet mukaan hurjistuneeseen ravisutteluun, mutta hän vain

tuijotti minua ilmeettömänä. Jatkoin koko kappaleen ajan yhtä riehakkaasti, vaikka parissa minuutissa koko touhusta oli tullut noloa. Lopuksi jäin toviksi makaamaan selälleni haukkoen kuuluvasti henkeä. Sitten sain uuden idean. Nyt hän varmasti kiinnostuisi! Pengoin työpöydän laatikoita löytääkseni Game Boyn. Istuuduin hänen viereensä ja käynnistin pelin. Ensi alkuun hän katsoi näyttöä ja vasemmalta oikealle kipittävää Mariota, joka keräsi pisteitä ja murskasi vihollisia hyppäämällä niiden päälle... Kysyin: ”Haluatko pelata?” Vastaukseksi hänen silmänsä alkoivat liikehtiä, vaellella huoneeni seinillä, joita peittivät julisteet: Nirvana, Metallica, Guns N’ Roses, Freddie Mercury... ja lopulta Claude jäi taas tuijottamaan hiivatin ikkunaa. Sammutin pelin hieman ärtyneenä ja luovuin toivosta, että saisin hänet kiinnostumaan mistään. Menin huoneen poikki ja avasin ikkunan selälleen, koska tarvitsin raitista ilmaa. Claude nousi melkein saman tien ja tuli viereeni. Olimme pitkään vaiti paikoillamme, kyynärpäät ikkunan reunalla, kunnes äiti kutsui meitä. Pysyimme niillä sijoillamme eikä mikään ulkona liikkunut. Kaupungissa oli rauhallista ja kaduilla autiota, ilma oli haaleaa ja pilvet punersivat. Loppukesän ilta tuoksui sinisateelta.

Ruokapöydässä Claude ei koskenutkaan lautaseensa. Hän keskittyi täysin televisioon. Viimeisen suupalan pureskeltuaan isä nousi ripeästi sammuttamaan vastaanottimen, ja sitten hän meni ulos tupakalle. Äiti maanitteli Claudea syömään edes vähän. Poika ei liikahtanutkaan. Kysyin: ”Miksi hänellä on side päässä?” Äiti vastasi: ”Hänellä on syvä haava.” Äiti oli kuin ei olisi ymmärtänyt kysymystäni, joten intin: ”Niin, mutta miksi?” Äiti kohottautui hieman kiusaantuneena ja selvitti kurkkuaan:

– Claude haavoittui Ruandassa riehuvassa sodassa. Hän tuli hoidettavaksi Ranskaan.

- Mitä tapahtui?
- Sitä ei tiedetä.

- Missä hänen vanhempansa ovat?
- Sitäkään ei tiedetä.
- Etkö sanonut hänen olevan sisarenpoikasi? Eli onko sinulla sisko?

Isä palasi pöytään. Claude istui edelleen mykkänä ja liikku-matta lautasensa ääressä, ja hänen jalkansa roikkuivat tuolin alla. Kysymykseni näyttivät häiritsevän äitiä.

– Sisarenpoika on vain yleisnimitys. Hän on sukulaislapsi, ja koska hän on nuori, kutsun häntä sisarenpojaksi.

- Minkä ikäinen Claude muuten on?
- Samanikäinen kuin sinä, kahdentoista.

Purskahdin nauruun.

– En usko. Häinkö muka samanikäinen kuin minä? Hän näyt-tää ihan CP-vammaiselta. Eikä hän ole syönyt mitään...

- Milan, nyt riittää! isä tiuskaisi.

Äiti nousi korjaamaan astiat. Hän toi Danette-vanukasta jälkiruoaksi, laski pikarin Clauden eteen ja maanitteli vielä ker-ran poikaa syömään. ”Omapa on häpeäsi, et tiedä, mistä jäät paitsi”, sanoin samalla kun avasin pikarin kannen. Aloin mais-tella vanukasta silmät kiinni ja kohottelin lusikkaa suuhuni samalla tavalla hidastetusti kuin mainoksissa. Katsoin Claudea, ja vatsaani tyytyväisenä hieroen toistelin ”nam nam”. Vanhem-pani alkoivat hohottaa, mutta Claude ei reagoinut mitenkään.

Nukkumaanmenoaikaan lainasin hänelle vanhan pyjamani. Hän hukkui siihen, ja näky oli hassu. Hän oli tuskin ehtinyt asettua makuulle, kun hän jo vaipui sikeään uneen. Äiti tuli toi-vottamaan meille hyvää yötä, istuutui Clauden viereen ja veti peiton pojan leukaan.

- Voi raasua, hän oli ihan naatti.
- Jääkö hän meille pitkäksikin aikaa?

Äiti oli vaiti pitkän tovin ja vilkaisi nukkuvaa Claudea ennen kuin vastasi:

– Hän jää meille.

– Ai pysyvästi?

Äiti hymyili minulle hellästi.

– Olisiko se sinusta kivaa?

– Olisi! Tiedät, että olen aina halunnut pikkuveljen! hihkaisin ja kohottauduin sängyllä.

Äiti jatkoi hellämielistä hymyilyään. Hän silitteli sormenpäällä hiuksiani, sitten hän painoi peukalonsa otsaani, piirsi siihen ristinmerkin, toivotti hyvää yötä ja sammutti valot.

Tuijotin pimeässä kattoa ja riemuitsin. Minulla oli veli! Ikioma veli! En ollut enää ainoa lapsi. En enää ikinä joutuisi olemaan yksin. Kun veli oppisi puhumaan ranskaa, meillä olisi kosolti jutunjuurta: voisimme keskustella musiikista, urheilusta, videopeleistä ja jopa tytöistä. Kertoisin Nadègesta, kohtaamisestamme koulun käytävällä evakuointaharjoituksen aikana, tapamisistamme stadionilla koulun jälkeen, aina samalla penkillä koripallokenttien vierellä. Kertoisin päivistä, joina istuskelimme penkillä jalat ristissä kuuntelemassa Nirvanan levyjä samoista kuulokkeista, ja voisin kertoa, kuinka Kurt Cobain oli hämmästyvästi sattunut tekemään itsemurhan juuri silloin, kun Ruan dan kansanmurha oli alkanut. Voisin kertoa Nadègen surusta idolinsa kuoleman jälkeen ja siitä, kuinka olin suukottanut häntä lohdutukseksi. Se oli ollut ensimmäinen suudelmamme, ja sen aikana olimme istuneet vakiopenkillämme. Nadègen silmissä oli taianomainen leimu, hän kosketti minua rosoreunaisilla kynsillään ja hänen sormensa tuoksuivat makealta hajuvedeltä ja tupakantuhkalta. Öisin mieleeni nousi kiihkeitä kuvia hänen suustaan ja vartalostaan, ja monet kerrat tässä samaisessa sängyssä maatessani minulla oli ollut Nadègesta eroottisia kuvitelmia, jotka olivat siivittäneet minut hurmioon. Claude puolestaan voisi kertoa minulle ihastuksistaan ja ystävistään, ikävistä kokemuksistaan ja nujakoista, harrastuksistaan ja inhoamistaan asioista, mutta myös kotimaastaan, perheestään ja muistoistaan